

Revolúcia riadi a požiera svoje deti – Úvahy o Francúzsku

Joseph de Maistre

9. marca 2020 ✝ História

1. O revolúciách

Boh vládne svetu

Všetci sme pripútaní k trónu Najvyššej Bytosti pružnou reťazou, ktorá nás zväzuje, ale nezotročuje. Vo všeobecnom usporiadaní vecí nie je nič obdivuhodnejšie, ako čin slobodnej bytosti, vykonaný pod Božím dohľadom. Slobodní otroci, konajúci dobrovoľne a z donútenia zároveň, robia to, čo sami chcú, ale bez toho, aby tým dokázali narušiť vyšší zámer. Každá z týchto bytostí okupuje stred vlastnej sféry aktivity, ktorej priemer sa mení podľa vôle Najvyššieho Geometra, ktorý vie rozšíriť, obmedziť, kontrolovať, alebo usmerňovať slobodnú vôľu bez toho, aby zmenil jej prirodzenosť. V skutkoch človeka je všetko také chatrné a biedne, ako ich autor. Vhľad je obmedzený, nástroje nevhodné, motívy rigidné, hnutia bolestné a výsledky jednotvárne. V božích skutkoch sa bohatstvá nekonečnosti prejavujú aj v tej najmenej veci. Jej moc sa uskutočňuje bez námahy, všetko voľne spočíva v jej rukách, nič jej nevzdoruje a všetko, dokonca aj prekážky, je pre ňu prostriedkom k cieľu. Nezrovnalosti spôsobené účinkovaním slobodne pôsobiacich činiteľov zapadajú do univerzálneho poriadku. Ak si predstavíme hodinky, ktorých pružiny sa líšia silou, hmotnosťou, rozmerom, tvarom a umiestnením a napriek tomu neomylné ukazujú presný čas, získame hrubú predstavu o tom, v akom vzťahu je činnosť slobodných bytostí k zámerom Stvoriteľa.

V politickom a morálnom svete, tak ako aj vo svete fyzickom, je zavedený istý poriadok a jestvujú výnimky z tohto poriadku. Zvyčajne pozorujeme, že tie isté príčiny majú tie isté následky. V istých obdobiach dejín však vidíme, že príčiny sú ochromené, následky sú, alebo pozdržané, alebo úplne rozdielne.

Zázrak je výsledok pôsobenia božských, alebo nadľudských príčin, ktorý prekonáva, alebo protirečí pôsobeniu zvyčajných príčin. Ak uprostred zimy a tisícky svedkov niekto rozkáže stromu aby sa obsypal ovocím a strom poslúchne, každý by to označil za zázrak a klaňal sa divotvorcovi. Francúzska revolúcia a to, čo sa teraz deje v Európe, je svojím spôsobom rovnako zázračné, ako náhle zarodenie jablone v januári. Nie sme však ohromení, vyzeráme inak. Alebo mlčíme.

Foto: portrét Josepha de Maistre, zdroj: commons.wikimedia.org

Mimoriadnosť revolúcie

V takom svete, kde človek nehrá úlohu hlavnej príčiny, celkom ochotne obdivuje to, čomu nerozumie. Ale vo sfére jeho vlastnej aktivity, kde má človek pocit, že je slobodne konajúcim činiteľom, ho jeho vlastná pýcha vedie pocitu, že ak je účinok jeho pôsobenia narušený, či pozdržaný, tak je niečo v neporiadku. Pri zvyčajnom chode vecí, tie isté prostriedky, ktoré má človek vo svojej moci, opakovanie vyvolávajú rovnaké účinky. Ak človek nedosiahne svoj cieľ, tak alebo vie, prečo ho nedosiahol, alebo si myslí, že to vie. Pozná prekážky, vie ich odhadnúť a nič ho neprekvapí. Ale v čase revolúcie je reťaz, ktorá púta človeka, veľmi skrátaná, jeho skutky stratili veľa zo svojej, účinok vyvolávajúcej moci a jeho prostriedky a nástroje ho klamú. Je unášaný neznámou silou a to ho rozčuľuje. Ale namiesto toho aby bozkával ruku, ktorá ho drží, ju alebo ignoruje, alebo ju uráža. „Vôbec tomu nerozumiem“ je obľúbená fráza. Bola by to zmysluplná reakcia, ak by viedla k Prvej príčine, ktorá práve predvádza ľuďom také ohromné divadlo, je to ale vyslovená hlúposť, ak vyjadruje hnev, alebo bezmocnú malomyselnosť. „Ako je možné“, narieka sa na všetkých stranách, že „najväčší lotri celého vesmíru víťazia?“ Ohavná kráľovražda sa im podarila tak, ako dúfali. Po celej Európe je monarchia ohrozená. Jej nepriatelia dokonca sedia na trónoch. Zlí žnú všade úspechy. Najgigantickejšie projekty sa im darí bez ťažkostí uskutočniť, zatiaľ čo dobrým sa nedarí nič z toho, o čo sa pokúsia. Vernosť je prenasledovaná po celej Európe. Najdôležitejší štátnici sa neprestajne mýlia. Najväčší generáli sú pokorení. Najdôležitejším predpokladom pre ordinovanú Revolúciu bez pochyby je, aby to, čo jej môže zabrániť nejestvovalo a aby tí, ktorí ju chcú prekaziť v ničom neuspeli. Ale nikdy nie je božský poriadok viditeľnejší, nikdy nie je Prozreteľnosť hmatateľnejšia, ako keď pôsobenie vyššej Bytosti nahradí ľudské skutky a tá účinkuje len sama.

Revolúcia - sila ovládajúca ľudí

Najúžasnejšia vec na Francúzskej revolúcii je tá všetko prevyšujúca sila, ktorá odstraňuje každú prekážku. Podobná víchrica, ktorá strhne ako steblo trávy všetko, čo jej ľudská snaha postavila do cesty. Nikto ju bez trestu nezastaví v jej pochode. Čisté motívy môžu dať opozícii voči tejto sile cnostný charakter, ale nič viac a táto žiarlivá sila postupuje priamo k cieľu a zavrhuje rovnako Charetta, Dumourieza aj Droueta. Veľmi správne niekto povedal, že Francúzska revolúcia vedie ľudí a nie ľudia revolúciu. Tento postreh je absolútne správny a hoci to isté sa dá viac či menej povedať o každej veľkej revolúcii, nikdy to nebolo očividnejšie ako dnes. Samotní buriči, ktorí navonok pôsobia ako vodcovia Revolúcie, nie sú viac, ako obyčajné nástroje a hneď ako sa pokúsia Revolúciu ovládnuť, padnú. Tí, čo založili Republiku, urobili to bez toho, aby to chceli, bez toho, aby vedeli čo robia. Viedli ich udalosti a ich predchádzajúce vlastné plány zlyhali. Robespierre, Collot či Barere nikdy neplánovali zavedenie revolučnej vlády, alebo Vlády teroru. Bez toho, aby si to uvedomili, viedli ich okolnosti, aké viac neuvidíme. Títo mimoriadne podpriemerní muži vládli nad vinným národom tou najhroznejšou tyraniou v dejinách a som si istý, že sami boli svojou mocou prekvapení viac, ako ktokoľvek iný v tomto kráľovstve.

Ale v tej istej chvíli, v ktorej títo opovrhnutia hodní tyrani naplnili mieru svojich zločinov nutnú pre danú fázu Revolúcie, boli zvrhnutí.

Revolúcia riadi a požiera svoje deti

Ich nesmierna moc, pred ktorou sa triaslo Francúzsko aj Európa, nevydržala prvý úder a pretože v tejto kompletne zločinnej revolúcii nebolo nič veľké, nič vznešené, Prozreteľnosť chcela, aby ten prvý úder zasadili Septembristi, aby tak bola ponížená aj samotná spravodlivosť. Často nás udivuje, že najpodpriemernejší muži bývajú lepšími sudcami Francúzskej revolúcie, ako prvotriedne talenty, pretože oni v Revolúciu bezvýhradne veria, zatiaľ čo skúsení politici jej neverili vôbec. Práve viera je charakteristická pre túto Revolúciu, pretože ona mohla uspieť len v rozsahu a moci revolučného ducha, alebo povedzme to inak, len vierou v Revolúciu. Takže ignoranti a muži bez akéhokoľvek nadania veľmi zručne riadili to, čomu sa hovorí revolučný záprah. Nemajúc obavy z kontrarevolúcie, odvážili sa urobiť čokoľvek, kráčali vždy vpred a neobzerali sa späť a všetko čo podnikli sa podarilo, pretože boli len obyčajnými nástrojmi moci, ktorá dokázala viac ako oni. Vo svojej revolučnej kariére nerobili chyby z toho istého dôvodu, pre ktorý Vaucansonov flautista nikdy nezahrá falošný tón.

Revolúcia sa postupne uberala odlišnými smermi, preberajúc smer, ktorý v tom či onom momente udávali najviditeľnejší muži Revolúcie, ktorí práve požívali nejaký druh moci a verejného vplyvu. Akonáhle sa pokúsili Revolúcii postaviť, či iba vystúpiť z rozbehnutého voza, alebo pracovali príliš sami pre seba, boli odstránení z javiska. Pozrite na Mirabeaua, ktorý bol veľkou postavou Revolúcie. Na počiatku bol kráľom trhoviska. Zločinmi, ktoré spáchal a knihami, ktoré napísal, podporoval verejné hnutie. Postavil sa za davy, ktoré už boli uvedené do pohybu a tlačil ich už vytýčeným smerom. Jeho moc nikdy nesiahala ďalej. S iným hrdinom Revolúcie sa delil o schopnosť vyburcovať davy bez toho, aby ich ovládal, čo v období politických rozbrojov predstavuje neodškriepiteľnú známku pravej podpriemernosti. Buriči, menej nadaní, ale v skutočnosti oveľa schopnejší a mocnejší než on, využili jeho vplyv pre seba. Z tribún vrhal hromy, blesky a pritom bol len zneužitým hlupákom. Na smrteľnej posteli povedal, že keby mohol, zozbieral a polepil by trosky monarchie a pritom vo chvíli, keď mal najväčší vplyv túžil po úrade, od ktorého ho jeho poskokovia odohnali ako dieťa.

Metafyzické pozadie revolúcie

Skrátka, čím viac analyzujeme najaktívnejšie osoby Revolúcie, tým viac v nich nachádzame niečo pasívne a mechanické. Nemôžeme dosť často opakovať, že nie ľudia vedú Revolúciu, ale že Revolúcia využíva ľudí. Majú pravdu, keď hovoria „ide to samé od seba.“ Božstvo sa nikdy v žiadnych ľudských záležitostiach zreteľnejšie neukázalo. Ak sú do veci zainteresované tie najstrašnejšie prostriedky, cieľom trestu je znovuzrodenie.

O cestách Prozreteľnosti vo Francúzskej revolúcii.

Francúzsko zlyhalo

Každý jednotlivec, ale aj každý národ dostal úlohu, ktorú musí splniť. Bolo by márne popierať, že Francúzsko svoje pravé poslanie, ktoré malo v Európe uskutočňovať, trestuhodne zneužilo. Francúzsko bolo v čele náboženského systému a nie bez príčiny mal jeho kráľ titul „najkresťanskejší“. Bousset, hoci sa pokúšal, nedokázal túto skutočnosť dostatočne zdôrazniť. Potom sa nesmieme čudovať, že Francúzsko, ktoré svoj vplyv využilo na to, aby poprelo svoje poslanie a rozvrátilo mravy celej Európy, bolo späť k svojej úlohe privedené tak strašným spôsobom. Je to už dávno, čo bol na taký veľký počet vinných ľudí uvalený taký hrozný trest. Niet pochyb, že medzi tými nešťastníkmi bolo aj nejakí nevinní, hoci ich počet je oveľa menší, ako sa zvyčajne predpokladá. Všetci tí, čo sa usilovali oslobodiť ľudí od ich náboženstva, tí čo odporovali zákonom svojimi metafyzickými sofistikami, tí čo kričali „Bite, kým nám niečo nedajú“, tí čo radili, schvaľovali, alebo dali prednosť nasilu na kráľovi, všetci tí Revolúciu chceli a každý, kto ju chcel, sa odôvodnene a to dokonca aj podľa nášho obmedzeného chápania, stal jej obeťou. Smútili sme, keď sme videli slávnych učencov padať pod Robespierrovou sekerou. Z ľudského hľadiska je nemožné takú vec dostatočne oplakať. Ale Božia spravodlivosť sa nebojí matematikov a fyzikov. Priveľa francúzskych vzdelancov bolo medzi hlavnými tvorcami Revolúcie, priveľa z nich ju schvaľovalo a podporovalo, až kým Revolúcia, rovnako ako kedysi Tarquinius, nepostínala vyčnievajúce hlavy. Koľko krát sme počuli, že je nemožné urobiť veľkú revolúciu bez toho, aby sa pri tom spáchalo aj nejaké to zlo. Keď filozof ospravedlňuje zlo, keď si v srdci povie: „Nech to stojí hoc aj stotisíc mŕtvych, len ak nám to zaručí slobodu“, Prozreteľnosť odpovedá: „Prijímam tvoju ponuku, ale ty budeš medzi tými mŕtvymi“. Je to nespravodlivé? Súdili by našich vlastné tribunály inak? Podrobnosti sú nechutné, ale medzi takzvanými „nevinnými obeťami evolúcie“, je len pár Francúzov, ktorým svedomie nemôže povedať:

„Teraz vidíš smutné plody svojich omylov, teraz cítiš úder, ktorý si na seba privolať.“

Hierarchia ľudských zločinov

Naše predstavy o dobre a zle, vine a nevine sú často znetvorené predsudkami. Ak sa dvaja muži bijú s dýkami dlhými tri palce, považujeme ich za vinných a hanebných. Ak však použijú tri stopy dlhé čepele, z bitky sa stáva čestný súboj. Ukazujeme na človeka, ktorý ukradne svojmu priateľovi jeden centim. Ak mu ale ukradne manželku, nie je to nič zlé. Skvelé zločiny, pri páchaní ktorých bolo treba výnimočné schopnosti najmä ak sa podarili, sú ospravedlňované, ba i obdivované. Ale v očiach skutočnej spravodlivosti je zločinec usvedčený práve svojimi kvalitami, pretože čím veľkolepejší zločin spáchal, tým väčší talent zneužil. Každý človek má isté povinnosti, ktoré musí splniť a rozsah jeho povinností je úmerný jeho postaveniu v spoločnosti a škále prostriedkov, ktorými disponuje. Zločinnosť rovnakého skutku spáchaného dvoma

rôznymi mužmi sa môže veľmi líšiť. Skutok, ktorý v prípade bezvýznamného muža, ktorý bol zrazu obdarovaný neobmedzenou mocou je len omylom, či bláznovstvom, nadobúda rozmery zločinu, ak ho spáchal biskup, vojvoda alebo šľachtic.

A nakoniec sú tu skutky, ktoré sú z ľudského pohľadu ospravedlniteľné, či dokonca chvályhodné, ale vo svojej podstate sú nekonečne zločinné. Napríklad, ak niekto povie: „Pridal som sa k Revolúcii v dobrej viere, z čistej lásky k slobode a k vlasti. Veril som z celej duše že povedie k odstráneniu neprávostí a verejnému blahu“, nemáme na to odpoveď. Všetci Ten, ktorý pozná ľudské srdcia vidí hriechnu dispozíciu. On aj v bláznivom nedorozumení, v malom závane pýchy, v nízkych vášňach, odhalí prvotný dôvod rozhodnutí, ktoré by sme radi prezentovali ako ušľachtilé a pre neho je toto pokrytectvo naštepené v zradu len ďalším zločinom.

Zločiny národa a proti národu

Hovorme teraz všeobecne o národe. Útok na jeho suverenitu je bez výhrad jedným z najväčších možných zločinov a žiadny nemá strašnejšie následky. Ak suverenita národa spočíva na jednej hlave a táto hlava sa stane obeťou tohto útoku, zločin je umocnený ešte ďalším zverstvom. Ak však panovník nespáchal zločin zasluhujúci takýto útok, ak vinníci dostali zbrane proti nemu len vďaka jeho vlastným cnostiam, zločin sa stáva nepredstaviteľným. Teraz hovoríme o smrti Ľudovíta XVI. Je dôležité si uvedomiť, že nikdy nemal veľký zločin taký obrovský počet komplicov. Oveľa menej ich stálo pri smrti Karola I. hoci ten, na rozdiel od Ľudovíta XVI., si zaslúžil aj hanu a aj výčitky. A napriek tomu nad jeho osudom prejavili veľké znepokojenie jeho najodvážnejší a najodvážnejší poddaní. Ba ani kat, ktorý len plnil príkazy, sa neodvažoval odhaliť svoju tvár. Ľudovít XVI. kráčal na smrť uprostred 60 000 ozbrojených francúzskych občanov a neozval sa ani jeden hlas. Provincie mlčali rovnako ako hlavné mesto. Francúzi! Toto je dobrý dôvod, aby ste už nikdy nehovorili o svojej odvahe, alebo aby uznali, že ste ju používali veľmi zle. Nezáujem armády je rovnako pozoruhodný. Zradila svojho panovníka a jeho katom slúžila lepšie, ako jemu. Nebol zaznamenaný ani ten najmenší prejav odporu. Inak povedané, nikdy sa na žiadnom veľkom zločine nepodieľalo tak veľa zločincov. Je dôležité povedať, že každý útok na suverenitu v mene národa je vždy viac či menej národný zločin, pretože je vždy viac či menej chybou národa, ak dopustí aby buriči dosiahli takú moc, že v jeho mene môžu páchať také zločiny. Hoci nepochybujeme, že nie všetci Francúzi chceli smrť Ľudovíta XVI., väčšina národa, po viac ako dva roky, chcela všetky tie šialenstvá, krivdy a škandály, ktoré viedli ku katastrofe 21. januára.

Trest Boží pre Francúzov

Dnes sú všetky zločiny proti suverenite trestané okamžite a strašným spôsobom. To je zákon, ktorý nepripúšťa výnimky. Niekoľko dní po smrti Ľudovíta XVI. napísal niekto v *Mercure universel*: „Možno nebolo treba ísť tak ďaleko, ale pretože sa naši zákonodarcovia chopili iniciatívy na vlastnú zodpovednosť, zhromaždíme sa okolo nich, utíšme všetku nenávisť a zabudnime na celú vec.“ Výborne, možno nebolo treba kráľa zabiť, ale keď už sa to stalo, nehovorme o tom a buďme zasa kamaráti. Šialenstvo. Shakespeare vedel čo hovorí:

Už jednotlivý život, samosvoj,

je zaviazaný s celým úsilím,

výzbrojou rozumu sa zavarovať

pred poškodením; oveľa viac však
duch onen, na jeho že to dobrobyte
sú závislé a ktorým trvajú
životy mnohých. Veličenstva skon
sám neumiera len; lež krútnava
jak, čo je v blízkosti, strhá so sebou.

Až štyri milióny Francúzov zaplatili svojimi životmi za tento veľký národný zločin, za to protináboženské a protispoločenské povstanie, korunované kráľovraždou. Kde sú poprední strážcovia národa, poprední vojaci, poprední generáli, ktorí skladali národu prísahu? Kde sú vodcovia, idoly toho prvého zločinného zhromaždenia, pre ktoré je epiteta „ústavodarné“ večným epigramom? Kde je Mirabeau? Kde je Bailly a jeho „úžasný deň“? Kde je Thouret, ktorý vymyslel slovo „vyvlastniť“? Kde je Osselin, ktorý zaviedol prvý zákon proskribujúci emigrantov? Možno menovať tisíc aktívnych nástrojov Revolúcie, ktoré pomreli násilnou smrťou. Tu môžeme opäť obdivovať poriadok v neporiadku, pretože je jasné, ak chvíľu uvažujeme, že najväčší zločinci revolúcie mohli byť porazení len svojimi komplicmi. Ak by bolo možné uskutočniť to, čo nazývajú kontrarevolúcia len silou a znova posadiť kráľa na trón, nezostal by priestor pre spravodlivosť, pretože pre rozumného muža je povinnosť súdiť vrahov vlastného otca, príbuzných a priateľov, či len uchvatiteľa jeho majetku, tým najväčším nešťastím, aké sa mu môže prihodiť.

Problém kontrarevolučných súdov

A to by sa stalo, keby sa bola podarila kontrarevolúcia. Najvyšší sudcovia by už z povahy veci, takmer výhradne patrili do poškodenej triedy a spravodlivosť, dokonca aj keby iba trestala, by mala pachuť pomsty. Navyše, legitímna autorita je pri udeľovaní trestu vždy umiernená, ak ide o zločin s veľkým počtom komplicov. Ak je pre ten istý zločin popravených, päť či šesť mužov, je to masaker. Ak by počet potrestaných prekročil istú hranicu, stalo by sa to ohavnosťou. Skrátka, veľké zločiny žiadajú veľké tresty, hranice sa ľahko prekročia v prípade, že ide o zločiny týkajúce sa zrady a slovo sa stáva katom. Ľudstvo ešte stále nevzalo na milosť bývalú francúzsku legislatívu, kvôli hroznému Damiensovmu trestu. Čo by teda francúzski magistráti mali urobiť s troma či štyrmi stovkami Damiensov a všetkých tých oblúd, ktoré riadia Francúzsko? Vari by svätý meč spravodlivosti mal neúnavne kmitať ako Robespierrova gilotína? Alebo by sa museli všetci kati a všetky delostrelecké kone zhromaždiť v Paríži a trhať chlapov na kusy? Bolo by treba roztopiť vo veľkých kotloch olovo a smolu z celého kráľovstva a liať ich na údy trhaných zločincov? Ako by sa vôbec dali tieto zločiny charakterizovať? Ako by sa dali vymerať tresty? A predovšetkým, aké by to boli tresty bez zákonov? Poviete, že niektorí z tých najhorších by boli popravení, iní by dostali milosť.

pokračovanie v II. časti

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/revolucia-riadi-a-poziera-svoje-deti-uvahy-o-francuzsku/>